

Venäjälle aiemmin vieneiden yritysten vienti sen lähimaihin kasvussa

Suomalaisyritysten vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan on kasvanut merkittävästi Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Näillä mailla on läheiset taloussuhteet Venäjän kanssa ja on siksi epäilty, että niitä käytetään kauppapakotteiden kiertämiseen.

Yritykset, jotka veivät tuotteitaan Venäjälle ennen sotaa, ovat lisänneet vientiä mainittuihin neljään maahan voimakkaasti ja vastaavat lähes kaikesta suomalaisyritysten viennistä näihin maihin. Yli sata yritystä on aloittanut viennin näihin Venäjän lähimaihin vasta sodan alkamisen jälkeen. Uusista vientiyrityksistä suurin osa on sellaisia, joilla on aiemmin ollut vientiä Venäjälle.

Aiemmin Venäjälle vieneet yritykset ovat vieneet tarkasteltuihin neljään maahan etenkin koneita, laitteita ja kulkuneuvoja. Osa tuotteista on Venäjän vastaisten pakotteiden piirissä. Edellä mainittujen Venäjän lähimaihin suuntautuvan viennin kasvu herättää huolia siitä, että suomalaisyritysten näihin maihin vietäväksi kirjattuja pakotteiden alaisia tuotteita päätyy tosiasiassa Venäjälle.

Max Toikka

Tutkija

VATT, Helsinki GSE

max.toikka@vatt.fi

Henna Laasonen

Datahuoneen johtaja

VATT

henna.laasonen@vatt.fi

Meeri Seppä

Data-analyytikko

VATT

meeri.seppa@vatt.fi

Otto Toivanen

Professori

Aalto-yliopisto, Helsinki

GSE

otto.toivanen@aalto.fi

Antti Valkonen

Projektipäällikkö

VATT, Helsinki GSE

antti.valkonen@vatt.fi

Monet Keski-Aasian ja Kaukasuksen alueen entiset neuvostotasavallat ovat säilyttäneet hyvät poliittiset suhteet ja kauppasuhteet Venäjän kanssa. Toisaalta Euroopan unioni ei ole määrännyt niille talouspakotteita. Siksi on epäilty, että Venäjää vastaan asetettuja pakotteita saatetaan pyrkiä kiertämään näiden maiden kautta. On havaittu, että niiden ja Venäjän välinen kauppa on kasvanut selvästi sodan alettua (esim. Mykkänen, 2023). Suuri osa Suomesta näihin maihin suuntautuvasta viennistä on pakotteiden alaisia tuotteita, jotka kuljetetaan maateitse Venäjän kautta (Penttilä, 2023). Todennäköisesti osa kuljetuksista jää Venäjälle eikä päädy ilmoitettuun kohdemaahansa (Tulli, 2023). Tullin arvion mukaan Keski-Aasian maihin suuntautuvan viennin kasvu selittyy käytännössä kokonaan Venäjä-pakotteiden alaisten tavaroiden viennillä (Kukkonen, 2023).

Datahuone on selvittänyt Tullin yritystason ulkomaankauppa-aineistoa ja Tilastokeskuksen yritysrekisteriä käyttäen, miten suomalaisyritysten tavaravienti eräisiin Venäjän lähimaihin on kehittynyt tammikuun 2019 ja marraskuun 2022 välisenä aikana. Selvityksen kohteena olevat maat ovat Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Georgia. Näistä kolme ensin mainittua tekee poliittista ja taloudellista yhteistyötä Venäjän kanssa Euraasian talousunionin kautta. Lisäksi Georgian ja Venäjän välinen rajaliikenne on kasvanut voimakkaasti (Mykkänen, 2023). Myös Kazakstan on Venäjän rajanaapuri. Armenia puolestaan on Georgian ja Kirgisia Kazakstanin rajanaapuri.

Myös esimerkiksi Tadžikistanin, Turkmenistanin ja Uzbekistanin kautta kulkevan kaupan on epäilty mahdollistavan Venäjän vastaisten pakotteiden kiertämisen. Niitä ei sisällytetty selvitykseen, koska suomalaisyritysten vienti niihin ei vuonna 2022 poikennut huomattavasti aiemmista vuosista, tai se oli määrällisesti erittäin pientä.

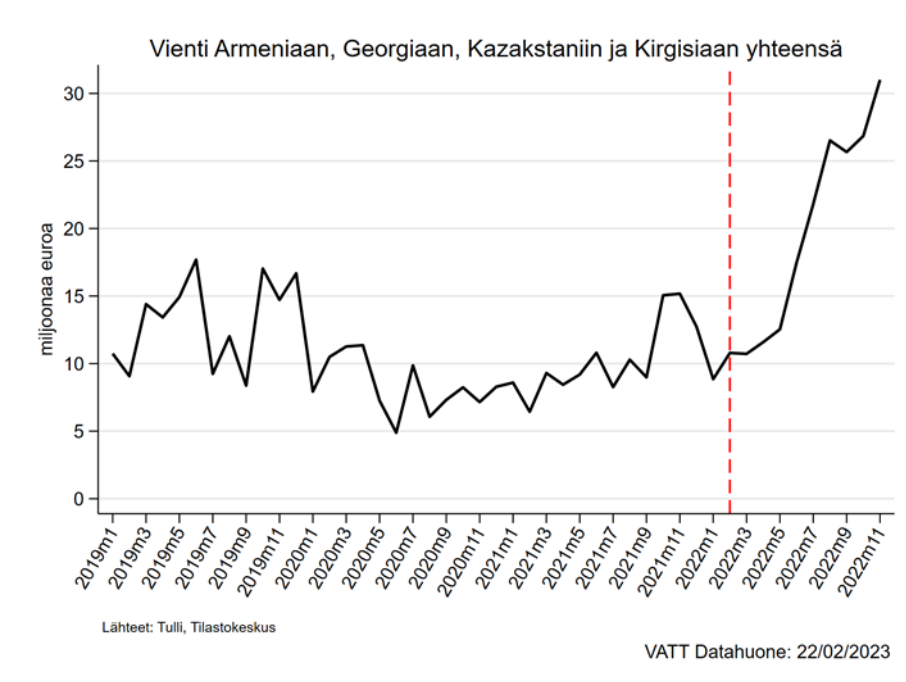
Datahuoneen selvitys on jatkoa aiemmille raporteille (Saxell et al., 2022 ja Toikka et al., 2023), joissa tutkittiin ennen sotaa Venäjän-kauppaa käyneiden yritysten liiketoiminnan kehitystä sodan alkamisen jälkeen. Jälkimmäisessä raportissa (Toikka et al., 2023) havaittiin, että Venäjälle ennen sotaa vieneiden yritysten kokonaisvienti väheni selvästi sodan alettua mutta on syksyllä 2022 toipunut lähes ennalleen. Kokonaisviennin elpyminen Venäjän-viennin vähentymisestä huolimatta selittyy osittain kasvaneella viennillä Venäjän lähimaihin, kuten tässä selvityksessä havaitaan.

Selvityksen lisämateriaalit ovat saatavilla Datahuoneen verkkosivuilla.¹

¹ Selvityksen kuvat ja niiden csv-taustatiedostot ovat saatavilla Datahuoneen verkkosivuilla. Lisämateriaalit-osiossa, osoitteessa <https://bit.ly/3Y8jTWI>

Suomalaisyritysten vienti Venäjän lähimaihin kasvanut huomattavasti

Suomalaisyritysten vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan on kasvanut voimakkaasti sodan aikana, kuten kuvioista 1 nähdään. Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on merkitty kuvioon 1 ja muihinkin kuvioihin punaisella katkoviivalla taitekohdan havainnollistamiseksi. Vuonna 2021 vienti näihin maihin oli useimpina kuukausina noin 10 miljoonan euron luokkaa, kun taas loppuvuodesta 2022 vientiä on ollut 25–30 miljoonaa euroa kuukaudessa. Kasvusta määrällisesti suurin osa on tullut viennistä Kazakstaniin. Kazakstan oli jo ennen sotaa melko merkittävä vientimaa. Vienti muihin tarkastelussa oleviin maihin oli hyvin pientä ennen sotaa mutta on sittemmin kasvanut suhteellisesti paljon.

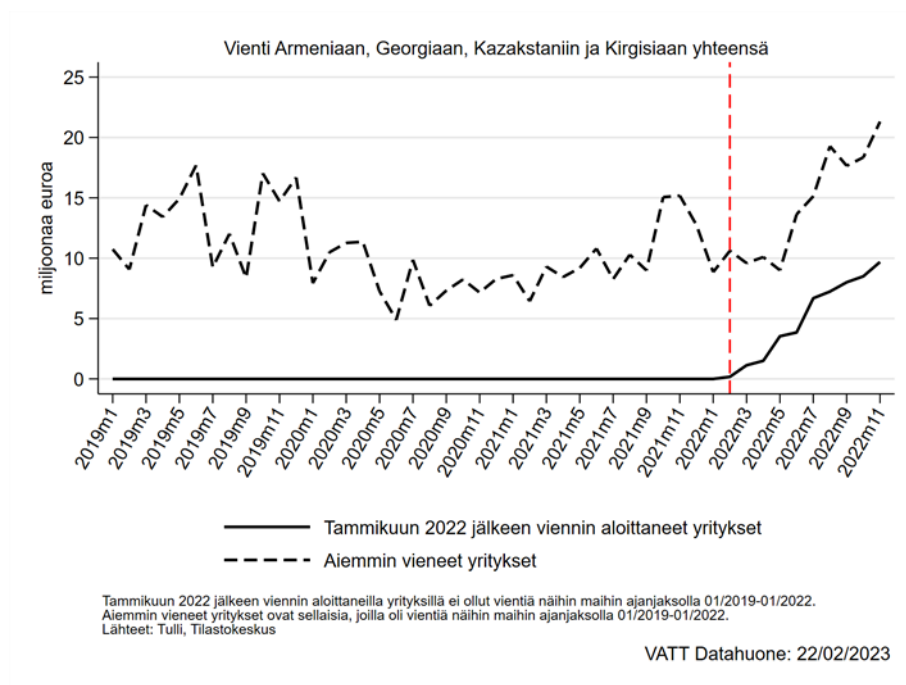
Kuvio 1: Suomalaisyritysten vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan kuukausitasolla euromääräisesti

Moni yritys aloittanut viennin Venäjän lähimaihin vasta sodan alettua

Kuvioissa 2 ja 3 esitetään Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan kohdistuvan viennin arvo ja niihin vievien yritysten määrä kuukausitasolla eroteltuna sen mukaan, oliko yrityksellä vientiä näihin maihin jonain

havaintokuukautena ennen helmikuuta 2022. Kuviosta 2 nähdään, että jo aiemmin² näihin maihin vieneiden yritysten vienti on kasvanut selvästi sodan alettua. Samoin aiempaa useampi näistä yrityksistä on aktivoitunut³ näiden maiden vientimarkkinoilla sodan alkamisen jälkeisinä kuukausina (kuvio 3).

Sellaisten yritysten, joilla ei ollut ennen helmikuuta 2022 lainkaan vientiä näihin maihin⁴, kuukausitason vienti on kasvanut nolasta lähes kymmeneen miljoonaan euroon sodan alettua (kuvio 2). Vientitoiminnan on aloittanut moni yritys: marraskuussa 2022 noin 130 yritystä, joilla ei ollut ollenkaan vientiä näihin maihin ennen sotaa, vei niihin jotakin tuoteryhmää (kuvio 3). Tällaisia uusia vientiyrityksiä oli marraskuussa 2022 jo enemmän kuin niitä, jotka olivat vieneet näihin maihin ennen sotaa.

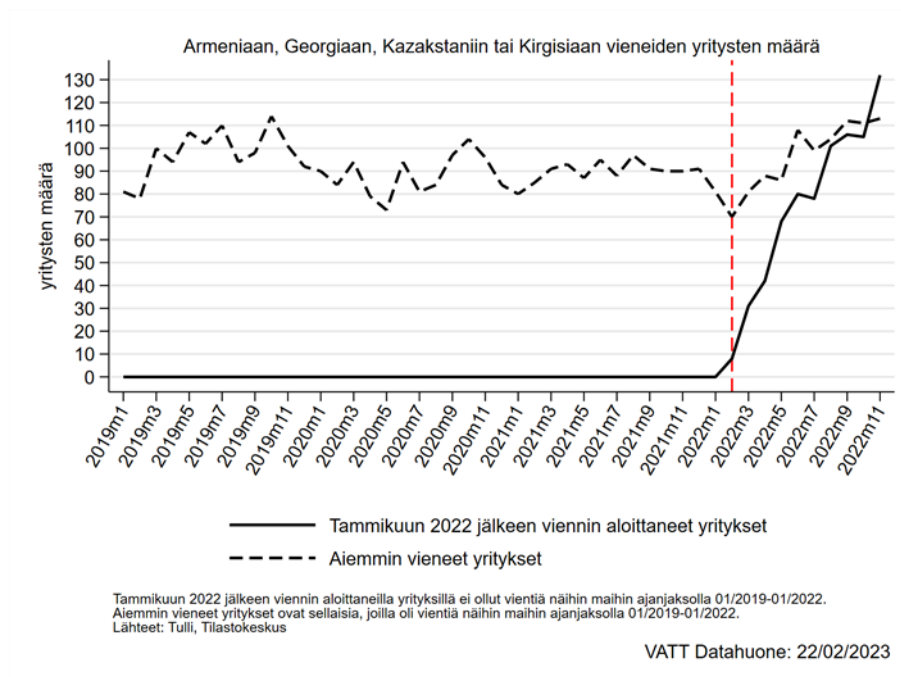

Kuvio 2: Vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan kuukausitasolla euromääräisesti tarkasteltuna – tammikuun 2022 jälkeen näihin maihin viennin aloittaneet ja sitä aiemmin vieneet yritykset

² Yritykset, joilla oli vientiä Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin tai Kirgisiaan vähintään yhtenä kuukautena tammikuun 2019 ja tammikuun 2022 välisenä aikana.

³ Aiemmin näihin maihin vieneillä yrityksillä ei ollut välttämättä vientiä jokaisena sotaa edeltävänä havaintokuukautena. Kuvio kertoo siis, että aiempaa useampi näihin maihin joskus vienyt yritys on aktivoitunut viemään uudelleen helmikuun 2022 jälkeen.

⁴ Ei vientiä näihin maihin yhtenäkkään kuukautena tammikuun 2019 ja tammikuun 2022 välisenä aikana.

Kuvio 3: Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan vieneiden yritysten määrä kuukausitasolla – tammikuun 2022 jälkeen näihin maihin viennin aloittaneet ja sitä aiemmin vieneet yritykset

Venäjälle aiemmin vieneet yritykset kasvattaneet vientiään Venäjän lähimaihin merkittävästi

Jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaun yritykset, joilla oli vientiä Venäjälle, vastasivat myös suurimmasta osasta Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan kohdistuvasta viennistä. Sodan alettua Venäjän-viejien⁵ euromääräinen vienti näihin neljään maahan on kuitenkin kasvanut huomattavasti (kuvio 4). Maalis–marraskuussa 2022 aiemmin Venäjälle vieneet yritykset veivät näihin neljään maahan tuotteita yhteensä 175 miljoonan euron arvosta, eli ne vastasivat noin 95 prosentista kaikesta suomalaisyritysten näihin maihin kohdistuneesta viennistä.

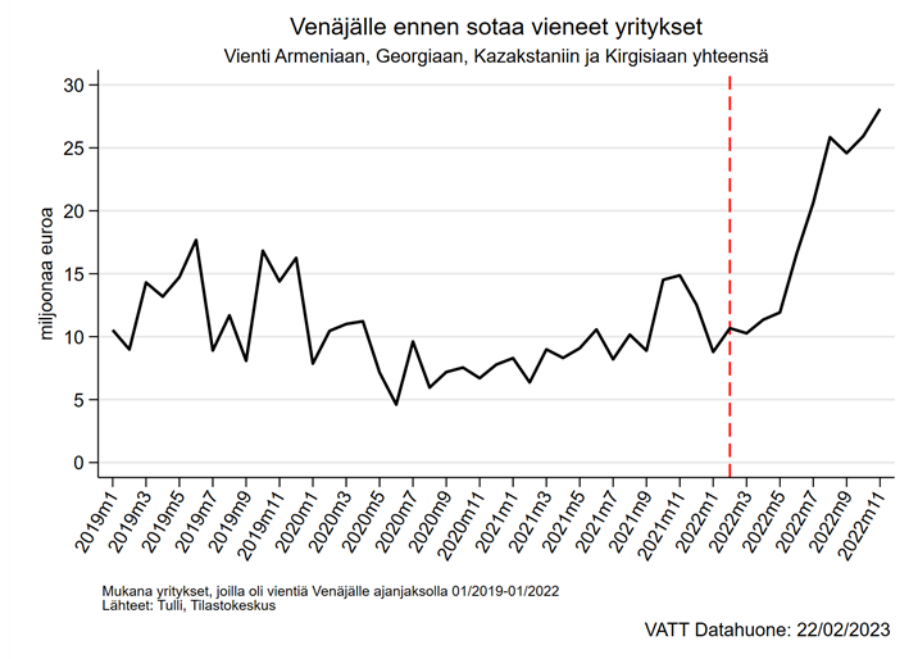
Ennen sotaa Venäjälle vieneistä yrityksistä aiempaa selvästi useampi on vienyt tuotteita näihin neljään maahan helmikuun 2022 jälkeen (kuvio 5).

⁵ Yritykset, joilla oli vientiä Venäjälle tammikuun 2019 ja tammikuun 2022 välisenä aikana.

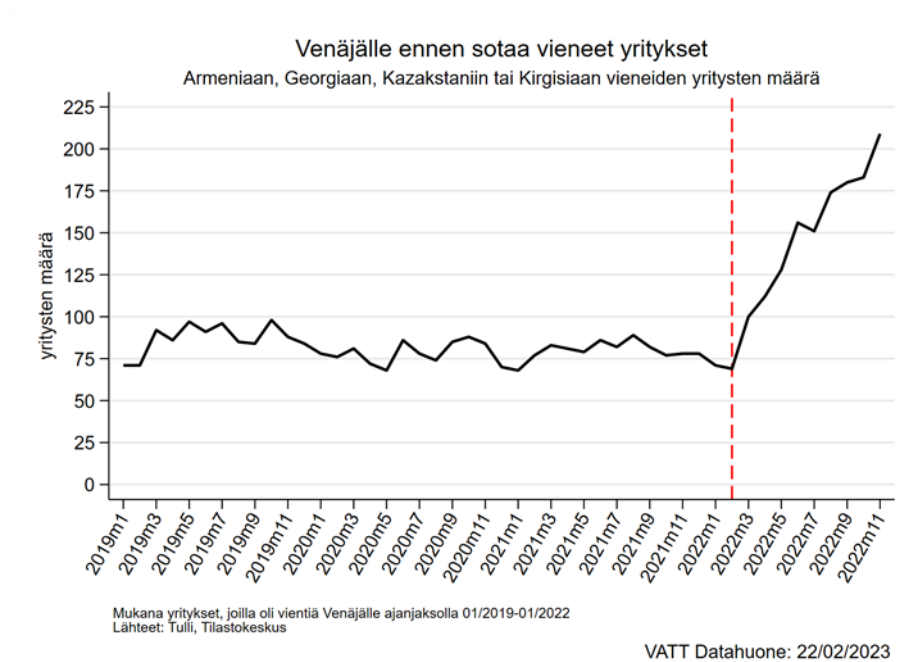
Kuukausitasolla näistä yrityksistä noin 75–100 vei tuotteita Venäjän lähimaihin ennen sotaa. Marraskuussa 2022 vieneiden yritysten määrä oli kuitenkin jo vähän yli 200. Moni Venäjälle aiemmin vienyt yritys on siis vasta sodan jälkeen aloittanut viennin näihin maihin.

Aiemmin Venäjälle vieneet suomalaisyritykset ovat siis lisänneet vientiään Venäjän lähimaihin huomattavasti sodan alettua. Vienti Venäjälle on romahtanut, joten on luonnollista, että ne etsivät uusia vientimarkkinoita. Tarkastelluissa neljässä kohdemaassa voi olla kysyntää samanlaisille tuotteille kuin Venäjällä. Uusien vientimarkkinoiden avaaminen nopeasti on kuitenkin haastavaa, joten on mahdollista, että näihin maihin suuntautuvan viennin kasvu johtuu osittain siitä, että niihin vietäväksi ilmoitettuja tuotteita päätyy Venäjälle.

Datahuoneen aiemman raportin (Toikka et al., 2023) perusteella Venäjälle ennen sotaa vieneiden yritysten kokonaisvienti väheni Venäjän hyökättyä Ukrainaun mutta toipui selvästi syksyn 2022 aikana. Tässä selvityksessä tehtyjen havaintojen perusteella osa viennin toipumisesta näyttää selittyvän kasvaneella viennillä Venäjän lähimaihin.

Kuvio 4: Vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan kuukausitasolla euromääräisesti – ennen sotaa Venäjälle vieneet yritykset

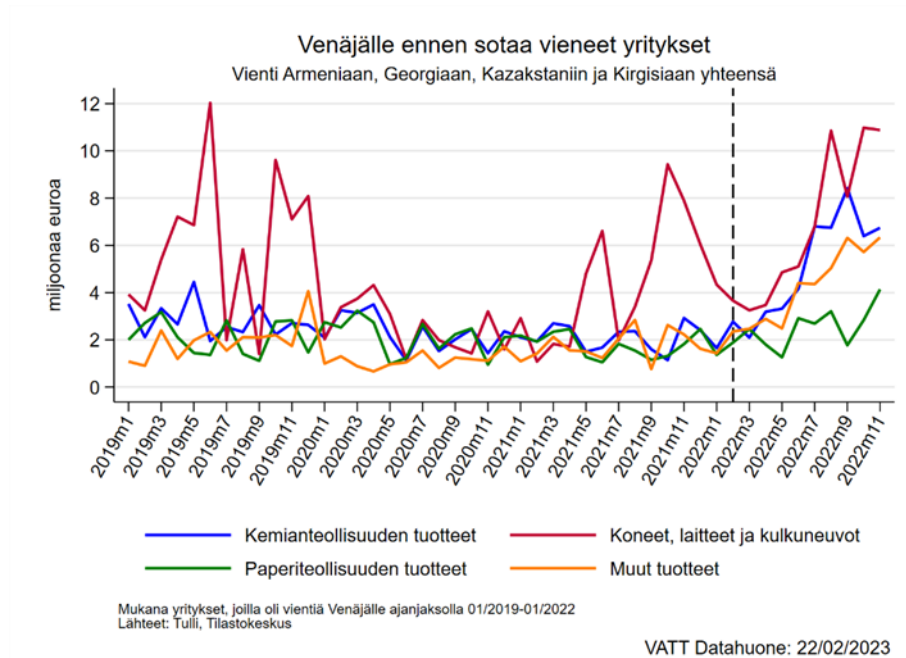
Kuvio 5: Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan vieneiden yritysten määrä kuukausitasolla – ennen sotaa Venäjälle vieneet yritykset

Kuviossa 6 esitetään aiemmin Venäjälle vieneiden yritysten vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan jaoteltuna tärkeimpiin tuoteluokkiin. Kemianteollisuuden tuotteisiin luokitellaan tässä vienti-ilmoituksissa käytettävän CN-nimikkeistön luokat 27–40⁶. Koneet, laitteet ja kulkuneuvot sisältää luokat 84–89. Paperiteollisuuden tuotteisiin sisältyvät luokat 47–49. Nämä olivat Venäjän-viennin tärkeimmät tuoteluokat ennen sotaa. Metallituotteet, jotka tässä ovat ”Muut tuotteet”-kategoriassa, on ainoa Venäjän-viennin kannalta merkittävä tuoteluokka, jonka vienti neljään kohdemaan ei ole ollut suurta.

Nähdään, että Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan suuntautuvan viennin kannalta merkittävimmät tuoteluokat ovat vuonna 2022 olleet koneet, laitteet ja kulkuneuvot ja kemianteollisuuden tuotteet. Varsinkin kemianteollisuuden tuotteissa kasvu on ollut huomattavaa. Koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen vienti on sen sijaan ollut satunnaisesti suurta jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukraina. Koneet, laitteet ja kulkuneuvot ovat toisaalta pääosin Venäjän vastaisten pakotteiden alaisia tuotteita, joten kasvu niiden

⁶ Luokkaan 27 kuuluvat tuotteet ovat kivennäispolttoaineita ja niiden jalosteita. Suomesta viedään kuitenkin käytännössä vain polttoainejalosteita, jotka luetaan kemianteollisuuden tuotteisiin.

viennissä Venäjän lähimaihin herättää huolen, että osa viennistä voi kulkeutua Venäjälle.

Kuvio 6: Aiemmin Venäjälle vieneiden yritysten kuukausitason euromääräinen vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan tuoteluokittain

Johtopäätökset

Selvityksen havaintojen perusteella suomalaisten yritysten vienti Armeniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Kirgisiaan on kasvanut voimakkaasti Venäjän hyökättyä Ukraina helmikuussa 2022. Suurimmasta osasta viennin kasvusta vastaavat sellaiset yritykset, joilla oli vientiä Venäjälle ennen sotaa. Näistä yrityksistä moni aloitti viennin mainittuihin neljään maahan vasta sodan aikana, joskin osalla Venäjän-viejistä oli myös aiempia vientisuhteita näihin maihin.

Aiemmin Venäjälle vieneet yritykset ovat sodan alkamisen jälkeen vieneet tarkasteltuihin neljään maahan etenkin koneita, laitteita ja kulkuneuvoja. Osa vientituotteista on Venäjän vastaisten pakotteiden piirissä. Selvityksessä tarkastelluilla neljällä maalla on läheiset kauppasuhteet Venäjän kanssa, ja niistä kaksi on Venäjän rajanaapureita. On mahdollista, että näitä maita käytetään Venäjää vastaan määrättyjen pakotteiden kiertämiseen.

Selvitys herättää huolia siitä, että suomalaisyritysten Venäjän lähimaihin vietäväksi kirjattuja pakotteiden alaisia tuotteita päätyy tosiasiasa Venäjälle.

Lähteet ja viitteet

Kukkonen, L. (2023). Suomen vienti Venäjän naapuriin kasvoi huomattavasti – Iso osa tuotteista Venäjä-pakotteiden alaisia. *Helsingin Sanomat*. 24.2.2023. Saatavissa: <https://www.hs.fi/talous/art-2000009416173.html>. Viitattu: 28.2.2023.

Mykkänen, P. (2023). NY Times: Rekkaralli syö Venäjä-pakotteiden tehoa. *Helsingin Sanomat*, 15.1.2023, A19.

Penttilä, O. (2023). Suomen vienti eräisiin Keski-Aasian maihin 2022. Tullin blogi. 22.2.2023. Saatavissa: <https://tulli.fi/tietoa-tullista/uutishuone/blogi-/blogs/suomen-vienti-eraisiin-keski-aasian-maihin-2022-1>. Viitattu: 27.2.2023.

Saxell, T., Toikka, M., Toivanen, O. & Valkonen, A. (2022). Sota Ukrainassa: Vaikutus Venäjän-kauppaa käyneisiin suomalaisyrityksiin. *Datahuone-raportti 1/2022*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Toikka, M., Laasonen, H., Saxell, T., Seppä, M., Toivanen, O. & Valkonen, A. (2023). Sota Ukrainassa: Vaikutus Venäjän-kauppaa käyneisiin suomalaisyrityksiin – Seurantaraportti. *Datahuone-raportti 2/2023*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Tulli (2023). EU:n kymmenes pakotepaketti Venäjälle pyrkii estämään pakotteiden kiertämistä – myös uusia vientikieltoja mukaan. Tullin tiedote. 25.2.2023. Saatavissa: <https://tulli.fi/-/eu-n-kymmenes-pakotepaketti-venajalle-pyrkii-estamaan-pakotteiden-kiertamista-myo-uusia-vientikieltoja-mukaan>. Viitattu: 27.2.2023.